

La Primera República a Barcelona als ulls d'un republicà finisecular

Àlex Pocino

Universitat de Barcelona
Facultat de Geografia i Història
Departament d'Història i Arqueologia
Secció d'Història Contemporània i Món Actual
Carrer de Montalegre, 6
08001 Barcelona

Miquel González i Sugranyes, *La República a Barcelona, 1873-1874*, edició i estudi introductor de Jordi Roca Vernet i presentació de documents i biografies de Ginés Puente, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 2023, 429 p.

El cent cinquantè aniversari de la Primera República no ha passat inadvertit a la historiografia espanyola i aquest any 2023 han sortit al mercat algunes obres que analitzen d'una manera transversal la primera experiència de la democràcia republicana a Espanya, com ara el llibre col·lectiu editat per Manuel Suárez Cortina¹ o la monografia de Florencia Peyrou.² De la mateixa manera, s'han abordat aspectes que requerien una perspectiva renovada, com era el cas del fenomen cantonalista, objecte d'estudi de l'obra de la historiadora

¹ Manuel SUÁREZ CORTINA (ed.), *La federal: La Primera República Española*, Madrid, Sílex, 2023.

² Florencia PEYROU, *La Primera República: Auge y destrucción de una experiencia democrática*, Madrid, Akal, 2023.

francesa Jeanne Moisand.³ Estudis que han aconseguit mitigar un important buit historiogràfic i són un revulsiu per abordar futures recerques. Tot i això, encara persisteix el lloc comú consistent a associar la Primera República al caos i l'anarquia, tòpic que té els seus orígens en la interpretació negativa que va fornir el règim de la Restauració Borbònica (1875-1931) per tal de legitimar el seu sistema i desautoritzar qualsevol alternativa democràtica, com bé va estudiar José María Jover en el seu clàssic treball sobre les visions de la Primera República durant la Restauració.⁴ En el cas de Barcelona, aquest auge de publicacions sobre la Primera República ha anat acompanyat d'un gran nombre d'actes destinats a commemorar el cent cinquantè aniversari d'aquesta efemèride, com, per exemple, la inauguració de faristols de memòria per recordar determinats esdeveniments o la celebració de jornades i cicles de conferències per debatre i reflexionar sobre aquest complex arc temporal. Tot plegat ha contribuït a conèixer i entendre millor aquest període poc explorat i que ha estat objecte de molts tòpics i visions esbiaixades.

Entre les iniciatives destinades a commemorar aquest cent cinquantè aniversari de la Primera República a Barcelona destaca la reedició del llibre ressenyat, publicat per primera vegada el 1896.⁵ N'és l'autor Miquel González i Sugranyes (1838-1924), qui fou alcalde de la ciutat entre els mesos d'agost del 1873 i gener del 1874. Aquesta iniciativa s'uneix a la reedició d'altres memòries de prohoms republicans, com Antoni Feliu i Codina, Nicolás Estévanez o Conrad Roure, els quals en els darrers anys del segle XIX i els primers del XX refle-

3 Jeanne MOISAND, *Federación o muerte: Los mundos posibles del Cantón de Cartagena* (1873), Catarata, Madrid, 2023.

4 José María JOVER, *Realidad y mito de la Primera República: Del Gran Miedo meridional a la utopía de Galdós*, Madrid, Espasa Calpe, 1991.

5 Miquel GONZÁLEZ I SUGRANYES, *La República en Barcelona: Apuntes para una crónica*, Barcelona, Imprenta de Henrich y Cía., 1896.

xionaren sobre l'experiència del Sexenni Democràtic (1868-1874) en un context en què el republicanisme constituïa una cultura política alternativa i marginada del sistema restauracionista.⁶

El relat de González i Sgranyes és precedit per l'estudi introductori de Jordi Roca Vernet, el qual permet interpretar la Primera República com la culminació d'una sèrie de dinàmiques encetades al llarg de la Revolució Liberal com ara la rellevància dels cossos de milicians en el procés de politització a través de la popularització de l'ordre públic, tal com es pot apreciar amb l'exemple del batalló de la milícia del districte quart, portaveu del federalisme intransigent i de l'internacionalisme. Altres aspectes clau que posa en relleu l'estudi introductori són: la importància de l'espai públic —especialment, les places— en el procés de politització i en la difusió dels diferents projectes polítics, l'alternativa federal en la construcció de l'Estat liberal, la important tradició republicana barcelonina o la qüestió social respecte al moviment obrer. A més, l'estudi introductori també contribueix a inscriure el període en els debats historiogràfics vigents com l'aplicació al republicanisme del concepte de cultura política o la renovació historiogràfica en els estudis sobre el republicanisme històric, aportant la bibliografia corresponent.

De la mateixa manera, aquesta reedició incorpora unes breus descripcions de cadascun dels documents annexos, confeccionades per Ginés Puente, que ajuden a contextualitzar i sintetitzar els diferents textos dels apèndixs documentals, els quals ocupen en total més de la meitat de l'obra i són un dels seus atractius principals perquè es tracta de fonts difícilment accessibles. Finalment, la reedició

6 Antoni FELIU I CODINA, *Memòries d'un veterà de la República*, Barcelona, Tigre de Paper, 2022; Nicolás ESTÉVANEZ, *Mis memorias*, Madrid, Tebas, 1975; Conrad ROURE, *Recuerdos de mi larga vida*, vol. VI, *La República en España (I): El inicio de la Primera República y el levantamiento cantonal*, Vic, Eumo, 1995.

de l'obra de González i Sugranyes incorpora dos nous elements que milloren i fan més entenedora l'obra original: un índex onomàstic que permet localitzar ràpidament en el text centenars de personatges i unes breus biografies de les autoritats civils i militars de Barcelona durant el període, escrites per Ginés Puente.

González i Sugranyes, historiador d'ofici, tracta d'abordar la Primera República d'una manera científica i seguint els postulats positivistes, en voga llavors. Per aquest motiu, a cada capítol González i Sugranyes aporta un gran apèndix documental, ben organitzat i entenedor gràcies a les descripcions incorporades a la reedició i el qual dona a l'obra encara més interès perquè inclou un gran nombre de fonts primàries, com ara retalls de premsa, bans, discursos i telegrams de les institucions i els centres republicans. Aquesta característica dota el llibre d'un valor més gran, ja que no només és un recull de memòries on l'autor explicita el seu punt de vista sobre els fets i alhora tracta de narrar-los científicament, sinó també un compendi de fonts històriques útils per acostar-nos al període. De la mateixa manera, també contextualitza els principals esdeveniments amb extenses notes a peu de pàgina basant-se en obres dels més rellevants historiadors del moment, com Antonio Pirala. L'autor no es limita a narrar els fets de Barcelona, sinó que els contextualitza amb els esdeveniments més importants a la resta d'Espanya, com els nomenaments de nous presidents o les accions militars contra els carlins per abordar quin ressò tenien a Barcelona i que la ciutat no constituïa una realitat aïllada. Per tant, com ja s'apunta en l'estudi introductori, es tracta d'una història de la Primera República a Barcelona, i no a la inversa.

A grans trets, el relat de González i Sugranyes, qui va militar durant la Restauració en el possibilisme (això explica els grans elogis que dedica a Castelar al final de l'obra), segueix la interpretació del republicanisme unitarista finisecular sobre la Primera República, el qual considerava que la inexperiència dels republicans, el prematur

desenvolupament del mateix règim republicà i l'exaltació dels federals, responsables del fenomen cantonal, van ser els culpables de la caiguda de la República perquè van esperonar la reacció monàrquica. González i Sugranyes escriu en un moment —darrers anys del segle XIX— en què estan sorgint plataformes unitàries entre els republicans contraris al federalisme. Alhora, defensa que, tot i els nombrosos intents intransigents de proclamar l'estat català a Barcelona, a diferència d'altres territoris espanyols, es mantindran l'ordre i la fidelitat al Govern de la República. En aquest sentit, una de les grans constants del relat és la fricció entre les institucions republicanes, tant les civils com les militars, i els sectors intransigents pel control de la situació. Cada derrota militar davant el carlisme, cada rumor provinent de Madrid que feia creure que perillava la República, generava una crisi a la ciutat perquè mobilitzava sectors intransigents que demanaven l'armament del poble i la proclamació de l'estat català. González i Sugranyes no dubta a fer servir qualificatius durs contra les mobilitzacions intransigents, com «turba de dementes y descontentos» (p. 182). D'aquesta manera, l'obra es mou permanentment amb una dialèctica i una tensió entre la República que es tracta de construir des de dalt, a través de les institucions, i la que es volia constituir des de baix, tendència que incardina amb la tradició juntista revolucionària liberal. En aquest procés, l'espai públic pren una rellevància especial perquè la visibilitat i disputa dels diferents projectes polítics republicans a través d'espais com la Plaça Catalunya o la Plaça Sant Jaume. Al mateix temps, González i Sugranyes defensa permanentment el patriotisme amb què actuà la Primera República enfront dels seus enemics, especialment els carlins. Aquest patriotisme respon al *leitmotiv* dels republicans finiseculars per acusar la monarquia d'haver portat la nació a l'abisme en el context del conflicte cubà. Amb aquesta premissa, l'autor tracta de trencar la visió, ja ben present en l'època restauracionista, de la Primera República com un període anàrquic i reivindica l'acció de les insti-

tucions republicanes, especialment la del seu mandat com a batlle de Barcelona, del qual aporta tota mena de documentació administrativa.

També són destacables les relacions entre el federalisme i el moviment obrer, temàtica que va suscitar gran interès en els anys del Sexenni Democràtic a conseqüència de la introducció de la Internacional a Espanya.⁷ En aquest sentit, durant el relat s'esmenten diverses mobilitzacions i torna a sortir la rellevància de l'espai públic en la visibilitat dels projectes polítics, ja que hi conflueixen els sectors internacionalistes i els intransigents. Per exemple, després de la derrota davant els carlins a Alpens el juliol del 1873 i la mort del brigadier Josep Cabrinetty, es produeixen una vaga general i una manifestació obrera que demanava armar massivament el poble per anar contra els carlins. En aquesta mobilització, els obrers portaven estendards amb proclames com ara «Viva la República Federal de Gràcia», «Emancipación social de las tres clases de vapor» i «Confederados de la localidad de Sans» (González, 2023, p. 284). Aquest fet demostra la conjugació dels anhels obrers d'emancipació social i de millora de les condicions de vida, amb l'ideal polític de la República Federal. Qüestió que posa en relleu que el republicanisme federal fou l'opció preminent de l'obrerisme en aquest període, seguint la fórmula de la doble militància: política amb el federalisme i sindical amb *La Internacional*.

En definitiva, la reedició de l'obra de González i Sugranyes permet rescatar i fer molt més accessible una font important per a l'estudi de la Primera República a Barcelona i aportar llum a un període

7 Per a les relacions entre moviment obrer i republicanisme en aquest període encara és indispensable Josep TERMES, *Anarquismo y sindicalismo en España: La Primera Internacional, 1864-1881*, Barcelona, Aries, 1972. Més concretament, des del punt de vista de la/es cultura/es política/ques republicana/es, vegeu Román MIGUEL GONZÁLEZ, *La pasión revolucionaria: Culturas políticas republicanas y movilización popular en la España del siglo XIX*, Madrid, CEPC, 2007.

molt complex en aspectes tan diversos com els diferents projectes que van pugnar per la construcció de la República, la percepció i la tensió que generava el perill carlí a Barcelona, les relacions entre federalisme i moviment obrer, la importància de l'espai públic en el procés de politització, les milícies republicanes o la visió de la Primera República que tenien els republicans d'ordre —com González i Sugranyes— de finals del segle XIX i principis del XX. Tota una sèrie de qüestions que necessiten noves perspectives que ens ajudin a entendre millor l'experiència de la Primera República Espanyola i que facilitin l'encetament de noves investigacions.

Els continguts de la revista estan subjectes a la llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 4.0 Internacional de Creative Commons, el text de la qual està disponible a <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.ca>.